APLICAREA LEGII PENALE ÎN TIMP: SINTEZA *DE LEGE LATA*

Drăgălin PĂDURE
CZU: 343.01 padure.90@mail.ru

Normele juridico-penale care reglementează aplicarea legii penale în timp constituie principii de drept penal intertemporal, care determină posibilitatea și limitele de aplicare a legilor penale succesive față de regulile generale de calificare a infracțiunilor, de soluționare a problemelor legate de aplicarea pedepsei penale, precum și față de cele consacrate altor instituții de legi penale [1, p.69; 2, p.192-193; 3, p.111].

Definiția optimă a aplicării legii penale în timp ar fi următoarea: *capacitatea legii penale de a influența conduita cetățenilor pe parcursul unei perioade de timp determinate de către legiuitor (din momentul de intrare până în momentul de ieșire a acestei legi) fiind asigurată prin constrângerea din partea statului să reglementeze activitatea participanților la raporturile juridice apărute în legătura cu săvârșirea infracțiunii*. Norma privind acțiunea legii penale este norma dreptului material. Din perspectiva legii penale materiale, temeiul răspunderii penale și, în mod corespunzător, temeiul acțiunii penale, este întotdeauna legea veche [4, p.216]. Fapta infracțională întotdeauna este săvârșită sub imperiul legii penale materiale vechi. În acest sens, norma juridică succesivă nouă nu poate fi încălcată prin săvârșirea infracțiunii, deoarece ea nu este încă în vigoare, iar organul de urmărire penală nu deține nicio opțiune decât aplicarea legii penale vechi. Mutația legislativă intervenită va avea efect doar pentru viitor.

Conform principiului *Tempus regit actum,* se aplică legea în vigoare în momentul comiterii faptei (*principiul activității)* [5, p.65]. *Timpul,* ca perioadă pe parcursul căreia se desfășoară un proces anumit, presupune consecutivitatea unor evenimente și evoluția acestora, continuitatea procesului respectiv și, prin urmare, poate fi privită ca o caracteristică *cronologică* (consecutivitatea manifestării evenimentelor) și *cronometrică* (continuitatea manifestării evenimentelor). Legăturile și raporturile temporale apar și se dezvoltă obiectiv, în baza

activității umane [6, p.288; 7, p.19]. *De lege lata, principiul neretroactivităţii legii penale* este prevăzut în alin.(2) art.10 CP RM („*legea penală care înăspreşte pedeapsa sau înrăutăţeşte situaţia persoanei vinovate de săvârşirea unei infracţiuni nu are efect retroactiv”)*. Dispoziţiile unei legi penale nu vor avea aplicare cu privire la situaţiile născute în perioade anterioare datei de la care a început aceasta să activeze, precum nici cu privire la situaţiile care se vor naşte în perioade posterioare datei la care a încetat respectiva activitate [8, p.156]. *Interdicția la aplicarea retroactivă a legii penale* constituie un principiu fundamental al dreptului penal și desemnează că persoana care a săvârșit infracțiunea este supusă răspunderii penale în conformitate cu legea care a acționat în momentul săvârșirii infracțiunii, în cazul în care legea nouă nu va înlătura caracterul penal al faptei, nu atenuează pedeapsa sau în alt mod nu îmbunătățește situația persoanei care a săvârșit infracțiunea.

Succesiunea temporală de legi penale apare în ipoteza în care o pluralitate de norme juridico-penale succesive diferite după conţinut are menirea de a reglementa simultan un anumit raport juridico-penal de conflict, aptitudinea de a reglementa conflictul apărut având dreptul penal intertemporal, reprezentat de ansamblul reglementărilor, principiilor și teoriilor ce stabilesc raporturile dintre legile care se succed în timp. În opinia noastră, conceptul *succesiunea temporală de legi penale* este distinct de conceptul *aplicarea legii penale în timp*, coraportul fiind de parte-întreg. Altfel spus, orice succesiune temporală de legi penale constituie un caz particular de colizie în procesul de aplicare a legii penale în timp. Succesiunea temporală de legi penale este efectuată în scopul de a menține preeminența dreptului și inadmisibilitatea configurației *bis in idem* [9]. Chiar și un act normativ din legislația extrapenală poate constitui temei pentru înlăturarea succesiunii temporale de legi penale, în special când vorbim despre normele penale de blanchetă [1, p.70]. În cazul unei succesiuni temporale de legi penale, se aplică două reguli procedurale: 1) permisibilitatea aplicării retroactive a normei juridico-penale mai blânde față de făptuitor *(Lex mitior retro agit)*; 2) interzicerea aplicării retroactive a normei juridico-penale mai aspre față de făptuitor *(lex*

severior retro non agit). Este posibil ca legea penală nouă să modifice o dispoziție dintr-o lege nepenală.

În situația de succesiune a unor legi penale în timp, denumită de unii autori situație de *„conflict în timp de legi penale”,* s-au propus trei tipuri de soluții: *a retroactivitații legii penale noi* – ca fiind legea în vigoare la data judecății; *a ultraactivității legii penale vechi* – ca fiind legea pe care a încălcat-o infractorul, asumându-și regimul de răspundere prevăzut de aceasta; *a aplicarii legii celei mai favorabile pentru inculpat. De lege lata,* atât extraactivitatea legii penale, cât şi aplicarea legii penale mai blânde privesc numai situaţiile tranzitorii [10, p.16-17]. Acceptăm metoda comparației globale, conform căreia se aplică *legea cea mai favorabilă*, și nicidecum *dispozițiile mai favorabile* din legile succesive. Legea penală mai favorabilă se determină prin *compararea* legilor succesive, stabilirea în concret a legii mai favorabile și, în final, aplicarea acesteia în ansamblu. Conform acestui principiu, *legile se compară, dar nu se combină*. Principiul *Lex mitior* este greşit aplicat atunci când sunt combinate dispoziţiile mai favorabile infractorului cuprinse în legile penale succesive, cu rezultatul obţinerii unei „*lex tertia*”, deoarece prin selectarea și îmbinarea dispozițiilor penale mai blânde cuprinse în legile penale succesive judecătorul nu se limitează la aplicarea legii penale, ci creează o lege penală proprie [5, p.7]. Prin acest procedeu combinatoriu, judecătorul își depășește atribuțiile.

Organul de urmărire penală trebuie să ţină seama de câteva principii fundamentale ale aplicării legii penale în timp: 1) *Lex posterior derogat priori* – legea nouă abrogă legea anterioară, care reglementa aceeaşi materie; 2) *Leges posteriores priores contrarias abrogant* – legea nouă are prioritate asupra legii contradictorii abrogate; 3) *Legi posteriors generalis non derogat legi priori (anteriori) speciali* – legea nouă cu caracter general nu abrogă legea anterioară specială;
4) *Lex mitior retro agit* – legea penală favorabilă retroactivează;
5) *Prioritas legis mitior* – se proclamă prioritatea legii penale favorabile, cu alte cuvinte, se va aplica legea cea mai favorabilă pentru persoană; 6) *Lex poenalis retro agit cum exceptione legis severioris* – legea penală retroactivează, cu excepția legilor defavorabile; se

renunță la aplicarea retroactivă a legilor care înăspresc pedeapsa penală; 7) *Lex severior retro non agit* – este interzisă retroactivarea normelor penale în defavoarea cetăţeanului acuzat de comiterea unei fapte penale; 8) *Lex primaria derogat legi subsidiariae* – legea primară abrogă legea subsidiară. Legea subsidiară se aplică doar dacă legea primară nu este suficientă pentru calificarea faptei. Legea subsidiară mai favorabilă va fi exclusă prin legea mai severă; 9) *Lex superior derogat legi inferiori* – o normă juridică cu forţă superioară face să înceteze efectele contrare ale unei norme aflate la un nivel inferior al forţei juridice; 10) *Lex specialis derogat legi generali* – o lege specială derogă de la legea generală;
11) *Lex consumens derogat legi consumptae* – legea care incriminează și sancționează infracțiunea absorbantă abrogă legea care incriminează și sancționează infracțiunea absorbită, iar infracțiunea absorbantă trebuie să prevadă o pedeapsă mai aspră decât infracțiunea absorbită.

Referințe:

1. PĂDURE D., BOTNARU S. Conflict al legilor penale în timp: cazul legii penale incriminatoare (Novatio Legis), al legii penale defavorabile (Novatio Legis in Pejus – Lex Gravior). În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe sociale”,* 2019, nr.11, pp.68-77 ISSN 1814-3199, ISSN online 2345-101768.
2. MOTICA, O. Principiile aplicării legii civile în timp în lumina noului Cod civil. În: *Analele Universităţii de Vest din Timişoara. Seria Drept,* 2013, nr.2, pp.192-193. ISBN 1843-0651-0161 4.
3. MASSON, Clober Rogéno. *Direito penal esquematizado*. *Parte generală*. Vol.1. (Cleber Rogério Masson. – 4.s ed. rev. atual. o ampl. Rio de Janeira: Forense; Sao Paulo: MÉTODO, 2011, p.111. ISBN 970-85-309-3440*8 1.
4. PĂDURE, Dr. Unele considerațiuni privind aplicărea legii penale în timp în sinteza practicii Curții Constituționale a Republicii Moldova. În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Ştiinţe sociale”,* 2017, nr.8 (108), pp.210-222. ISSN 1814-3199 / ISSNe 2345-1017
5. PĂDURE, Dr., MANEA, Vl. Tempus regit actum, Lex mitior și lex tertia în dreptul penal substanțial**.** În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Ştiinţe sociale”,* 2018, nr.8 (118) pp.65-73 ISSN 1814-3199 / ISSNe 2345-1017.
6. PĂDURE, Dr., MANEA, Vl. Categoria „timpul” în Partea generală și Partea specială a Codului penal. În: *Culegerea comunicărilor în cadrul*

Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Realități și perspective ale învățământului juridic național” (Coord. S.BRÎNZA, A.NEGRU). Volumul II. Chișinău: CEP USM, 2020, pp.288-300.

7. АИТОВА, О.Ф. Уголовно-правовые проблемы времени преступления: Автореферат дисс. канд. юрид. наук. Саратов: Саратовская государственная юридическая академия, 2016, с.19.
8. PĂDURE, Dr. Principiul fundamental al legalității în timp în dreptul penal substanțial: aspecte de tehnică legislativă. În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Ştiinţe sociale*”, 2018, nr.3(113), pp.154-161 ISSN 1814-3199 / ISSNe 2345-1017.
9. NEFLIU I. Criterii și teorii cu privire la existența succesiunii de legi penale în timp. În: *Universul Juridic*, 2017, nr.12. [Accesat: 23.01.2020] Disponibil:https://lege5.ro/Gratuit/gi3dcobtgaza/criterii-si-teorii-cu-privire-la-existenta-succesiunii-de-legi-penale-in-timp
10. PASCU, Il., DOBRINOIU, V., HOTCA, M.A. *Noul Cod penal comentat: Partea generală*. Vol.I. Ed. a 2-a, rev. şi adăug. Bucureşti: Universul juridic, 2014. 800 p. (ISBN 978-606-673-262-8), p.16-17.